Utlåtande StoUU 8/2023 rd– E 47/2023 rd

Stora utskottet

Statsrådets utredning: Kommissionens förslag till rättsakter om hälsokrav för material som kommer i kontakt med dricksvatten

Till statsrådet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets utredning: Kommissionens förslag till rättsakter om hälsokrav för material som kommer i kontakt med dricksvatten (E 47/2023 rd): Ärendet har inkommit till riksdagen.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av
- miljöutskottet MiUU 19/2023 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 4/2023 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört
- konsultativ tjänsteman Jarkko Rapala, social- och hälsovårdsministeriet
- specialsakkunnig Tomi Marjamäki, miljöministeriet
- specialsakkunnig i EU-ärenden Sarita Friman, statsrådets kansli
- lagstiftningsråd Johannes Leppo, statsrådets kansli.

STATSRÅDETS UTREDNING

Förslagen

Kommissionen har lagt fram förslag till tre delegerade akter och tre genomförandeakter för att genomföra dricksvattendirektivets bestämmelser om material som kommer i kontakt med dricksvatten. Förslagen är följande: (1) genomförandebeslut om listor med godkända utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar, (2) genomförandebeslut om metoder för testning och godkännande av utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar som ska föras upp på europeiska positivlistor, (3) förfaranden och metoder för testning och godkännande av slutmaterial, (4) delegerad förordning om förfarandet för bedömning av överensstämmelse med kraven i fråga om de produkter som kommer i kontakt med vatten, (5) delegerad förordning om

ändring av listorna med godkända utgångsämnen, sammansättningar eller beståndsdelar och (6) delegerad förordning om märkning av produkter som kommer i kontakt med dricksvatten.

Syftet med kommissionens rättsakter är att införa minimikrav på hygien och ett EU-system för överensstämmelse för material som kommer i kontakt med dricksvatten. Vid tillverkningen av produkter som kommer i kontakt med vatten och som efter övergångsperioden släpps ut på marknaden får det i unionen endast användas material som finns upptagna i EU:s listor med godkända utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar och som har testats och märkts i enlighet med bestämmelserna.

Förfarande för antagande av förslagen

Genomförandeakterna ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 5 i förordning (EU) nr 182/2011. Kommissionen ska biträdas av den så kallade dricksvattenkommittén, som ska yttra sig över förslaget med kvalificerad majoritet. Om en kvalificerad majoritet röstar för den föreslagna genomförandeakten ska kommissionen anta den. Om en kvalificerad majoritet röstar emot förslaget till rättsakt kan kommissionen inte anta det. Om kommittén inte avger något yttrande för eller emot förslaget, ska kommissionen ändra förslaget eller hänskjuta det till omprövningskommittén.

En delegerad akt träder enligt direktivet i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period på två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet före utgången av den perioden har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period kan förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ. Rådet ska med så kallad förstärkt kvalificerad majoritet fatta beslut om invändningar (minst 72 procent av medlemsländerna; de medlemsländer som stöder förslaget utgör minst 65 procent av EU:s befolkning). Parlamentet fattar beslut i ärendet med en majoritet av sina ledamöter.

Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet anser att målen i kommissionens förslag till rättsakter allmänt kan understödas för att säkerställa hushållsvattnets hygieniska kvalitet och säkerställa att material och produkter som kommer i kontakt med dricksvatten inte löser ut främmande ämnen i vattnet i en mängd som är skadlig för hälsan. De rättsakter som kommissionen föreslår kan i huvudsak godkännas. Finland förhåller sig särskilt kritiskt till ett av de föreslagna genomförandebesluten (kommissionens genomförandebeslut om listor med godkända utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar) och till en delegerad förordning (kommissionens delegerade förordning om förfarandet för bedömning av överensstämmelse med kraven i fråga om de produkter som kommer i kontakt med vatten) och godkänner dem inte i den föreslagna formen. Dessutom förhåller sig Finland reserverat också till ett annat av kommissionens genomförandebeslut (genomförandebeslutet om metoder för testning och godkännande av utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar som ska föras upp på europeiska positivlistor).

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Genom dricksvattendirektivet (EU) 2020/2184, som trädde i kraft 2021, infördes i hela EU hälsorelaterade minimihygienkrav för material som kommer i kontakt med dricksvatten. I direktivet ställs också krav på mängden bly från dricksvattenledningsmaterial som löses upp i vattnet.

(2) I direktivet har kommissionen getts befogenhet att anta delegerade akter och genomförandeakter som preciserar bestämmelserna i direktivet. På grundval av dessa befogenheter lade kommissionen i oktober 2023 fram sex förslag till rättsakter om godkännande av material som kommer i kontakt med dricksvatten för användning i vatteninstallationer. Enligt förslagen kan man vid tillverkningen av produkter som kommer i kontakt med vatten och som efter övergångsperioden släpps ut på marknaden endast använda material som finns upptagna i EU:s listor med godkända utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar (s.k. positivlistor) och som har testats och märkts i enlighet med bestämmelserna. Dricksvattenkommittén, som bistår kommissionen, behandlar ärendet den 15 december 2023. Kommissionen avser därefter att anta de slutgiltiga genomförandeakterna och delegerade akterna senast den 12 januari 2024. Rättsakterna avses träda i kraft vid ingången av 2026.

(3) Stora utskottet understöder allmänt målen i kommissionens förslag till rättsakter om att säkerställa hushållsvattnets hygieniska kvalitet och anser att förslagen huvudsakligen kan godkännas. I likhet med statsrådet anser stora utskottet dock att förslaget till genomförandebeslut om listor med godkända utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar och förslaget till delegerad förordning om förfarandet för bedömning av överensstämmelse med kraven i fråga om de produkter som kommer i kontakt med vatten inte kan godkännas i den föreslagna formen. Stora utskottet förhåller sig också mycket kritiskt till förslaget till genomförandebeslut om metoder för testning och godkännande av utgångsämnen, sammansättningar och beståndsdelar som ska föras upp på europeiska positivlistor.

(4) I likhet med miljöutskottet (MiUU 19/2023 rd) och social- och hälsovårdsutskottet (ShUU 4/2023 rd) anser stora utskottet att det är mycket oskäligt och problematiskt att kommissionen inte har tagit upp de avzinkningshärdiga mässingslegeringar som används i Finland och Sverige på positivlistan och inte heller lagt fram hållbara rättsliga och vetenskapliga grunder för det avgörandet.

(5) Stora utskottet anser att kommissionens förslag till denna del inte är förenligt med artikel 11.3 i dricksvattendirektivet. Enligt den bestämmelse ska de första positivlistorna grunda sig på bland annat befintliga nationella positivlistor, andra befintliga nationella bestämmelser och de riskbedömningar som ledde fram till fastställandet av sådana nationella listor.

(6) Stora utskottet anser att förslaget i fråga om Finland och Sverige också är helt oproportionerligt med tanke på de hälsofördelar som eftersträvas genom lösningen. Förslaget beaktar inte på behörigt sätt de fysikalisk-kemiska skillnaderna i vattenkvalitet i medlemsstaterna och inte heller de materialkrav som vattenkvaliteten ställer i fråga om vatteninstallationernas tekniska hållbarhet.

(7) Till skillnad från resten av Europa är vattnet i Finland och Sverige mjukt och svagt surt, vilket leder till snabb avzinkning (korrosion). I Finland och Sverige kräver vattenkvaliteten att man för vatteninstallationernas kopplingsdelar använder avzinkningshärdiga mässingslegeringar som innehåller små mängder bly, eftersom dessa är korrosionsbeständiga och därmed förhindrar vattenläckage. Enligt utredning till stora utskottet är blyhalten i dricksvatten i Finland och Sverige dock endast cirka 5—10 procent av dricksvattendirektivets nya gränsvärde för dricksvatten (5 µg/l).

(8) I Finland är kranvattnet det renaste i världen när det gäller zink och andra föroreningar som är skadliga för hälsan. Stora utskottet är av den uppfattningen att vissa medlemsstater tidigare har använt vattenledningar av bly och att sådana fortfarande finns i vattenledningsnäten. Därför har upplöst bly i årtionden varit ett stort problem i andra delar av Europa. I Finland har blyrör aldrig använts, och de avzinkningshärdiga mässingsdelarna avger mycket lite bly till vattnet, vilket innebär att blyhalterna i Finlands dricksvatten är anmärkningsvärt låga. Kvalitetsuppgifterna från den regelbundna övervakningen av dricksvatten i Finland och Sverige visar att de material som används för närvarande inte avger bly till vattnet i någon hälsovådlig mängd. Därför kan den mängd bly som tillförs kroppen via dricksvatten inte anses orsaka vattenanvändarna en så stor sanitär olägenhet att kommissionens förslag skulle kunna anses vara proportionerligt mot olägenheten. Som social- och hälsovårdsutskottet konstaterar finns det i Finland inga hälsoskäl för ett förbud mot mässingsprodukter.

(9) Enligt utredning till stora utskottet har ovan nämnda uppgifter som baserar sig på vetenskaplig forskning och ett omfattande material också lämnats till kommissionen för kännedom. Stora utskottet ser det som nödvändigt att det material som Finland lämnat in beaktas vid beredningen av förslagen till rättsakter och i beslutsfattandet på EU-nivå. Det är ytterst beklagligt att kommissionen inte på behörigt sätt har beaktat de vetenskapliga fakta som nämns ovan eller andra utredningar som lämnats till den under beredningen av rättsakterna.

(10) Av det som sägs ovan följer att stora utskottet anser att statsrådets förhandlingsmål är motiverat, det vill säga att alla material som kommer i kontakt med vatten och som för närvarande är nationellt godkända i medlemsstaterna och som anmälts till kommissionen i enlighet med dricksvattendirektivet ska tas in i de positivlistor som nu ska fastställas. Också målet att ändra allokeringsfaktorn för upplöst bly från material från 50 till 90 procent kan stödjas. Enligt Världshälsoorganisationens uppfattning avges bly till vatten huvudsakligen från material som endast används i vatteninstallationer.

(11) Stora utskottet stöder också statsrådets sekundära förhandlingsmål om att den övergångsperiod under vilken befintliga produkter kan användas trots de nya begränsningarna i fråga om upplöst bly under alla förhållanden ska vara tillräckligt lång. De avzinkningshärdiga mässingslegeringar som i dag är nationellt godkända bör kunna användas tills det finns tillräckligt med ersättande material. Stora utskottet anser att den övergångsperiod fram till 2030 som kommissionen föreslår inte är tillräcklig. Den äventyrar verksamhetsförutsättningarna för den nordiska branschindustrin och leder till en orättvis konkurrensställning i förhållande till de stora producenterna i de stora medlemsstaterna och inverkar därigenom negativt på den inre marknaden.

(12) Stora utskottet anser att statsrådets uppfattning att övergångsperioden för användning av material som för närvarande är nationellt godkända i första hand ska fastställas till 2036 är motiverad.

(13) Liksom social- och hälsovårdsutskottet anser stora utskottet att det är viktigt att gå över till lågblyhaltig eller blyfri mässing eller andra ersättande material i vatteninstallationerna. Också den finländska branschindustrin har starkt förbundit sig till den gröna omställningen, bekämpning av klimatförändringen, utnyttjande av återvunnet material samt utveckling av lågblyhaltiga och blyfria produkter. Industrin behöver dock en tillräckligt lång övergångsperiod för att kunna utveckla nya material, anpassa sina produktionsmetoder till dem och släppa ut de nya produkterna på marknaden. Övergångsperioden bör åtminstone förlängas till utgången av 2032.

(14) Stora utskottet anser det vara ytterst viktigt att statsrådet fortsätter att aktivt påverka på alla nivåer för att nå en hållbar helhetslösning och för att rättsakterna ska ändras i en riktning som är bättre och skälig för Finland.

(15) Om förslagen träder i kraft i den föreslagna formen kommer de att ha mycket negativa och vittgående ekonomiska konsekvenser, vilket också kommissionen har underrättats om. Kostnaderna beräknas uppgå till cirka 3,2—3,5 miljarder per år enbart för det bostadsbestånd som byggs under den tid då det inte finns tillgång till avzinkningshärdiga produkter. Även de ändringar som krävs i produktionsmetoderna medför mycket höga kostnader för industriföretagen. Om man i Finland i fortsättningen inte kan använda avzinkningshärdiga material i vatteninstallationernas kopplingsdelar vid nybyggnad och renovering, måste korrosiva material måste bytas ut med 3–5 års intervall för att vattenläckage och påföljande fuktskador och sanitära olägenheter ska kunna förhindras. Det är ett orealistiskt och oändamålsenligt samt ekonomiskt och ekologiskt ohållbart förfarande, också med tanke på den cirkulära ekonomin.

(16) Avslutningsvis fäster stora utskottet uppmärksamhet vid miljöutskottets anmärkningar om att beredningen av förslagen inte har varit tillräckligt öppen och förtroendeingivande, och den har inte heller motsvarat EU:s principer för bättre lagstiftning, som syftar till en evidensbaserad och transparent EU-lagstiftning. I likhet med miljöutskottet och social- och hälsovårdsutskottet anser stora utskottet att bestämmelser på lägre nivå inte bör de facto ändra det centrala innehållet i det gällande regelverket och därigenom orsaka ogrundade, oförutsedda, vittgående och långvariga negativa ekonomiska och andra konsekvenser för medborgarna och företagen. Bestämmelser på lägre nivå som utfärdas med stöd av dricksvattendirektivet bör endast innehålla tekniska bestämmelser som baserar sig på vetenskaplig data och de ska grunda sig på en strävan att minska de sanitära olägenheterna.

(17) Stora utskottet upprepar sin etablerade, valperiodsöverskridande ståndpunkt att all EU-reglering ska vara tydlig, proportionell och konsekvent. All EU-reglering måste bygga på tillförlitlig vetenskaplig information och grundliga konsekvensbedömningar som också beaktar följderna för varje medlemsstat. Stora utskottet anser att de principer som nämns ovan obetingat måste iakttas också när kommissionen bereder genomförandeakter och delegerade förordningar. Att inte göra det skulle äventyra EU:s legitimitet och trovärdighet samt förtroendet för att medlemsstaterna behandlas lika.

UTSKOTTETS UTLÅTANDE

Stora utskottet meddelar

> *att det omfattar statsrådets ståndpunkt i ärendet och anser att statsrådets handlingslinje i förhandlingarna är motiverad.*

Helsingfors 24.11.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Autto saml
1 vice ordförande Laura Huhtasaari saf
medlem Sanna Antikainen saf
medlem Eva Biaudet sv
medlem Juho Eerola saf
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Elisa Gebhard sd
medlem Ville Kaunisto saml
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Jani Kokko sd
medlem Katri Kulmuni cent
medlem Helena Marttila sd
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Onni Rostila saf
medlem Aura Salla saml
medlem Saara-Sofia Sirén saml
medlem Eerikki Viljanen cent
ersättare Timo Furuholm vänst
ersättare Inka Hopsu gröna
ersättare Antti Kurvinen cent
ersättare Jani Mäkelä saf
ersättare Anders Norrback sv.

Sekreterare var

utskottsråd Anna Sorto.